

vallen i övrigt är mycket varierande. Både vanlig lönn och tysklönn förekommer tillsammans med björk, oxel, hagtorn, slån och apel. Äldre döda almträäd står kvar som skelett sedan de drabbats av almsjuka.

Växterna på marken längs vägen är helt präglade av den stora tillförseln av kväve från omgivande åkrar. Där finns bl a nässlor, hundäxing, hundkex, vitplister och kirsål.

14. Svinhög

På andra sidan åkern öster om markvägen mot bebyggelsen ligger en stor gravhög, som på rekognoseringskartan från 1810 benämns Svinhög. Den är något osäkert daterad till bronsålder. Om det funnits föremål i gravnen är de sedan länge bortplockade. Endast en del flintavslag har hittats runt högen.

15. Augustenborgsskogen

Väster om Augustenborgs gård fram till markvägen finns ett vildvuxet skogsområde, som utvecklats efter att grus hämtats från området. I svackorna finns vattensamlingar omgivna av videbuskar. I övrigt finns blandade lövträd med björk, alm och körsbärsplomon. Den täta träd- och buskvegetationen är tillhåll

för ett rikt fågelliv. I vattenhålen förökar sig gedor på våarna. Längst västerut vid Tegelbruksvägen finns ett inhägnat upplagsområde.

16. Gravhögar

Längs vägen mellan bostadshusen ligger en markerad dubbelgravhög. Den är samtida med stora Svinhög och har fått samma namn, alternativt Sofias hög. Runt högen har man vid gruståkt funnit två urnor och en skål i bränd lera samt en ornerad bronspincett.

17. Kulturträd

Blommande ask

finns asken som världsträdet Yggdrasil, som är så stort att det droppar vatten från dess löv över hela världen. Vid dess stam bor nornorna och gudarna samlas där varje dag för att döma.

Mellan stigen och vägen finns en plantering av häggmispel, en växt som kommer från Nordamerika. Den dränks i vita blomklasar på våren och på hösten lyser bladen i röda, gula och gröna färger.

18. Gamla fattighuset

Vid Väskustvägen norr om skolan ligger ett långt gult hus. Detta byggdes ursprungligen efter skiftet 1865 som fattighus i Borgeby. Tillbyggnad gjordes 1913. I huset fanns tre lägenheter och den södra av dessa användes av föreståndaren med familj. Föreståndaren eldade och lagade mat åt de boende. Omkring 1930 byggdes ett nytt ålderdomshem i Stävie och kommunen hyrde då ut lägenheterna i fattighuset. Efterhand sålde kommunen huset och det blev privatbostad.

19. Augustenborg

I slutet av allén låg ursprungligen en gård som flyttades ut från Borgeby slott 1861. De två första brukarna var samtidigt lärare vid Borgeby skola fram till 1912. Därefter växlade ägarna, men på 1920-talet tog August Svensson över och gav gården dess nuvarande namn. Sedan gården byggts upp på nytt efter en eldsvåda 1940 såldes den till O Norrmans fröhandel i Lund. På markerna odlades fröer, utsädespotatis, lökar och dahlior. På 1970-talet såldes marken till Wihlborgs Bygg AB och byggnaderna med tomt avstyckades till privatbostad 1986.

20. Skolan

I den gamla byn vid Borgeby slott fanns redan 1752 ett litet skolhus. Efter genomförandet av Laga skifte byggdes 1863 ett skolhus i norra delen av nuvarande byn. Huset ligger fortfarande kvar längst bort från vägen på skoltomten. Där satt man 5-6 elever tillsammans på långa bänkar gjorda av en bräda med ett bord tillverkat av tre bräder. Rummet värmdes

av en stor vedkamin som ofta rök in. På 1870-talet byggdes ett hus i vinkel som småskola med en enkel bostad för läraren. Några år senare uppfördes en mellanskola i vinkel med småskolehuset. 1906 moderniserades dessa två hus med lärosalar i mellanskolehuset och lärarbostäder i småskolehuset. Bakom huset byggdes senare ett förråd med slöjdsal.

Gymnastiksalen i gult tegel tillkom 1937. På övre våningen inrymdes mellanskolan och på den undre fanns gymnastiksalen. Här fanns också ett mindre skolbad där pojkar växlade med flickor varannan lördag. Skolbadet hade stor betydelse eftersom badrum ofta saknades i hemmen.

Skolan lades ned 1967, men strax efteråt startade en Montessoriskola i lokalerna. Denna har nu vuxit och en helt ny skolbyggnad har under de senaste åren tillkommit söder om den gamla skoltomten.

Den f d gymnastiksalen ingår inte längre i skolverksamheten. Där är nu "Galleri Opus" med sina utställningar inrymt.

21. Nya verksamhetsområdet

Under senare år har ett verksamhetsområde utvecklats norr om byn i anslutning till avfarten från motorvägen. Målet är att här skall finnas en blandning av lättare tillverkning, service och handel. Omkring 15 företag har köpt eller reserverat mark inom området. Förutom en bensinmack och ett stenuksbageri finns bl. a. affärer för kryddor, konfektion och leksaker.

22. Fyrhusvägen

Parallellt med Österleden går en lång gata som heter Fyrhusvägen. Den har funnits sedan 1862 då fyra personer köpte fastigheten Borgeby 17:7, som låg strax nordväst om vägkorset Österleden-Rutsborgsvägen. Man delade fastigheten i fyra tomter och byggde vars ett hus på dessa. De bildade således en ensam grupp om fyra hus, därav namnet

Fyrhusvägen. Man hittar fortfarande tre av dessa, fast ombyggda, infogade i den nya bebyggelsen.

I norra änden av Fyrhusvägen ligger två stora tomter med gräsmattor och trädgårdsanläggningar. På den nordligaste har grävts en mindre sjö i anslutning till vägen. Ursprunget är två fastigheter där det tidigare bedrivits trädgårdsmästeri med ett stort antal växthus.

23. F. d. granplanteringen

Längs norra kanten av den nya bebyggelsen i östra Borgeby fanns tidigare ett smalt stråk med planterad "granskog". Efter en storm, då en del av träden föll omkull, avverkades flertalet granar. En del lämnades i halv höjd kanske med hänsyn till fåglar och insekter. I övrigt blev nu björk det dominerande inslaget. På marken utvecklades en hög-vuxen gräsvegetation förutom en större klippt "gräsmatta" mitt i området. Norr om naturstråket ligger Majas förskola.

24. Fridasfält

Detta är det senaste utbyggnadsområdet i Borgeby. Förutom några äldre friliggande villor samt enskilt uppförda hus finns här en gruppbebyggelse utförd av Skanska, Myresjö, Midroc m. fl. Utbyggnaden inleddes år 2007.

Området har fått sitt namn efter Frida Larsson som var en omtyckt lärarinna i Borgeby skola från 1910 till 1940. Förutom sin undervisning hjälpte hon barn som kom från familjer med svag ekonomi. Hon startade föreningar och samlade in pengar bl.a. till Borgebys första gatubelysning. Gatorna i området Fridasfält har fått namn efter starka kvinnor som verkat i Borgeby. Här finns exempelvis statarkvinnor med många barn, en textilkonstnärinna och en bagerska samt den sista kvinnan som rodde folk över ån vid Holländarehusen.

25. Gården Björkhaga

Gården har tidigare kallats för "Elinelund" och flyttades från Borgeby slott 1861. Den var stamfastighet för Borgeby 17, dvs hela södra delen av nuvarande byn omfattande idrottsplatsen samt bebyggda tomter på båda sidor om vägen. 1917 köpte Per och Matilda Larsson gården och den utgör i dag privatbostad för sentida släktingar.

26. Idrottsplatsen

Den nuvarande stora idrottsplatsen med sina byggnader har sitt ursprung i ett markområde som Borgeby Gymnastik och idrottsförening fick 1948 och där man anlade planer för fotboll och handboll. Med hjälp av några smärre bidrag uppfördes ett litet omklädningshus och intill grävdes en brunn för vatten till duschning.

Samtidigt höll Bjarreds idrottsförening, BIF, till på en fotbollsplan med ett "idrotts-hus" strax norr om huset med nuvarande Netto. När invånarantalet i Bjarred ökade under 1970-talet räckte anläggningen inte till för den ungdomsverksamhet som föreningen ville bedriva. Då flyttade föreningen till fotbollsplanen i Borgeby samtidigt som kommunen köpte till ett större markområde. En ny anläggning invigdes 1975 som förutom omklädnads- och klubbhus omfattar ett flertal gräsplaner inramade av träd och buskar.

27. Hallar för tennis och andra bollspel

för bollspel och 300 sittplatser tillsammans med 200 ståplatser för åskådare. Hallen är huvudarena för handbollsklubben Ankarat.

Friluftsförbundet i Bjarred-Lomma, Miljögruppen, med stöd av Kultur- och fritidsnämnden i Lomma Kommun.

Borgeby kulturhistoriska forskarlag: samråd, underlag och foton. Lantmäteriet: Rekognoseringskartan 1812-20 samt Ekonomiska kartan 1912. Riksantikvarieämbetet: Bilder punkt 3.

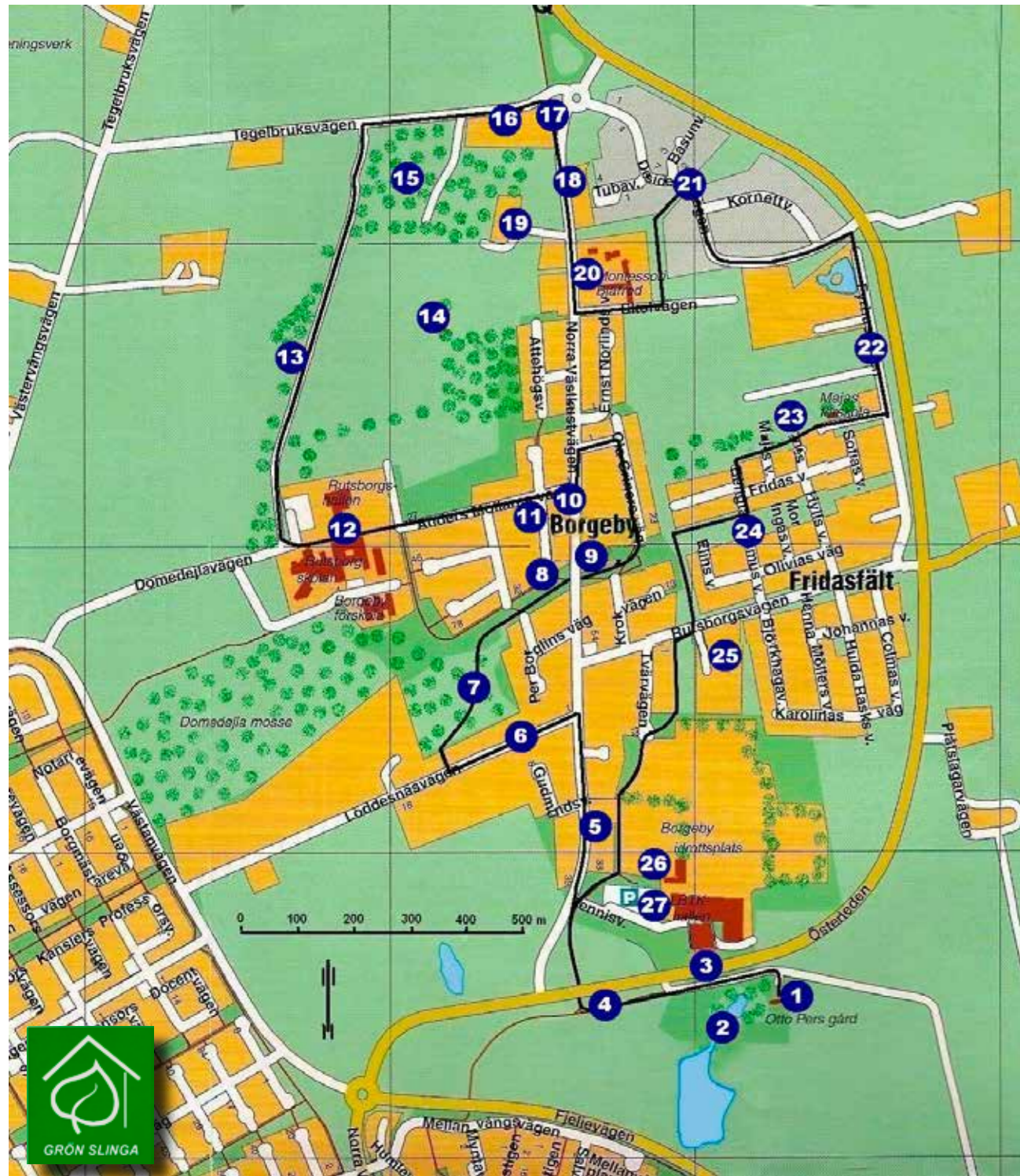
GRÖN SLINGA GENOM BORGEBY

EN VANDRING GENOM GRÖNA PASSAGER BLAND VILLOR OCH TRÄDGÅRDAR I EN UNG BY MED ANOR FRÅN FORNTIDEN.

I tusentals år har människor har funnits och verkat i området kring Löddeåns mynning. Fynd av boplatser men även redskap visar att byden beboddes och började odlas upp under bondestenålder för ungefär 5000 år sedan. Stora gravhögar, som ännu finns kvar, vittnar om hur man, senare under bronsåldern, begravde sina döda. Bosättningsarna ökar under järnåldern och man har bl. a. funnit många lämningar av grophus. På 900-talet e. Kr. bildar en grupp av grophus en liten by nära en kunglig borg som uppförts där än gör en krök före utflödet. Borgen var utformad som en försvarsanläggning omgiven av palissader och vallgravar (en "trelleborg"). Från 1100-talets början kom området med sin bebyggelse att tillhöra biskopen i Lund. I samband med reformationen drog emellertid kungen

1520 åter i egendomen från kyrkan och borgen omvandlades till ett adelslott tillsammans med byn och dess gårdar. Slottet brändes ned vid åtminstone två tillfällen men återuppfördes. Gårdarna i byn, omgivna av oskiftade åkrar och öppen hed ut mot havet, låg oförändrad kvar ända fram till 1859. Då genomfördes "laga skifte" vilket medförde att samtliga gårdar flyttades ut och att den samlade byn försvann helt bortsett från de hus som hörde till godset och prästgården. En del gårdar blev ensamgårdar ute på vångarna medan flera placerades längs vägen söderut mot Lomma. Mellan dem byggdes ett antal gatehus bl. a. för olika hantverkare och därmed bildades stommen till det villasamhälle som är dagens Borgeby. Slottet med anslutande bebyggelse har burit olika namn genom tiderna. Från tidigt 1100-tal finner man namnet Burgaby som sedermera ändrades till Borreby och från 1924 till Borgeby.

Promenadvägen utgår från Otto Pers gård mellan Borgeby och Bjärred. Den är ungefär 6,5 km lång, men kan gärna vändras i etapper. Blå cirklar med siffror hänvisar till beskrivande texter i foldern. Tillstånd att använda kommunikation har lämnats av "Kartguiden".

1. Otto Pers Gård
Enskifte genomfördes i Flädie by 1806-07. Bland de gårdar som flyttades ut från byn var Flädie 23, ägd av Christen Bengtsson. Gården placerades i Norre vång, ett område med åkrar längst ut mot den allmänna strandmarken i väster och strax söder om gränsen mot Borgeby socken. Söderut innanför strandområdet låg ett stort fuktigt ängsområde.

Ca 1935

Det nuvarande boningshuset på gården uppfördes 1896. På vardera sidan om gårdsplånen låg stall och loge. Fram till 1962 brukades gården av en sentida släkting till Christen Bengtsson, Otto Persson, därav namnet Otto Pers gård. Sonen Ove tog över men sålde gården till Lomma kommun 1967. Han fortsatte bruka jorden som arrendator men lämnade boningshuset till kommunen 1972. Efter utyrning till en privatperson och användning för ungdomsverksamhet fick Friluftsförbundet 1983 dispositionsrätt till boningshuset med omgivande trädgård, damm och betesmark. Därefter har medlemmarna rustat upp och underhållit anläggningen. Här utbildas nu barn och ungdomsgrupper i umgänget med naturen och alla åldersgrupper inbjuds till olika aktiviteter.

2. Damarna
Strax väster om Otto Pers Gård ligger en liten damm omgiven av träd och buskar. Här fanns under stenåldern den nordligaste spetsen av en havsvik som sträckte sig öster om nuvarande Bjärred från ängarna norr om Habo. Sänkan efter denna brukades förr som äng, men under senare år som åker. Söder om dammen finns ett område med vass, som fortsätter in på kanten av dammen tillsammans med nässlor, kirska, nejlirkrot och strandlysing. Ute

i vattnet flyter grön andmat. Efterhand har träd och buskar vuxit upp runt dammen. Där finner man pilar, videbuskar, björk, ask, ek, alm, al, sykomorlönn, hagtorn och fläder. Nära skärmskyddet i norr växer vitplister, körvel och ett litet buskage med snöbår.

I sänkan efter den tidigare havsviken grävdes under 2015 en ny större damm. Med ett litet vindlande dike står den i förbindelse med den gamla dammen och vatten passerar genom båda dammarna. Arbetet utfördes som ett projekt för nya våtmarker i Skåne med EU-stöd. Beställare var Høje å Vattenråd i samråd med Lomma kommun och Friluftsförbundet. Förutom sin betydelse för djur- och växtlivet kommer dammen att vara till glädje för alla som besöker Otto Pers gård. Efterhand kommer en gräsmark att utvecklas runt vattensamlingen.

3. Fornminnen som inte syns

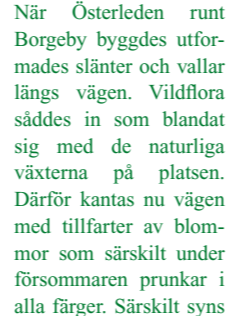

I samband med bygget av idrottsanläggningarna och Österleden norr om Otto Pers gård har man gjort omfattande arkeologiska utgrävningar. Det visar sig att området runt övre delen av den tidigare havsviken har varit bebott mycket tidigt, ända sedan stenåldern. Fynd visar ca 30 gropous av olika ålder omgivna av hundratalet härdar och gropor. En del av groparna liknade gravar och innehöll keramik, brons- och järnföremål, ben och flinta. Ett skadat arabiskt silvermynt hittades daterat till år 730 e. kr. Husen hade väggar av kraftiga stolpar mellan vilka ris hade flätats och täckts av lera. Taken bestod av halm eller torv och golvet av stampad lera. Värme fick man genom att elda i gropor täckta av kupoler i bränd lera. I varje hus bodde flera familjer och vintertid tog man också in husdjuren i huset. Bebyggelsen tycks ha sträckt sig vidare norrut mot den nya bebyggelsen i östra Borgeby. Dessutom visade undersökningar i samband med anläggandet av dammen söder om Otto Pers gård att ytterligare en forntida boplatz funnits på fältet öster om vattensamlingen. Andra utgrävningar i anslutning till Otto Pers gård har frilagt ett mycket märkligt gravfält från ett tidigare skede under yngre stenålder. Här har barn begravts två och två samtidigt på samma plats mitt emot varandra. Detta kan ha haft sin grund i föreställningar om tvillingar i gammal mytologi. I båda ändar av graven fanns ansamlingar av amuletter, miniatyrer av yxor och pärlor i bärnsten. Dessutom hittades andra föremål som stenyxor, keramikkråll och flintspån. Rapporten från utgrävningen fick namnet "Bärnstensbarnen"

4. Blommande vall vid vägen

Prästkrage/Lupin

Blodtopp

Cikoria

ljusst gråa blad och orangefärgade frukter som är mycket rika på C-vitamin. Busken växer vild längs sandiga havsstränder.

Havtorn

5. Galleri Selle

Huset på N. Västkustvägen 40 byggdes 1903 av Ludvig och Amanda Lindström. Ludvig hade en slakterierörelse där han köpte djur av bönderna i trakten och levererade kött till olika speceriaffärer. I rörelsen ingick ett rökeri. Under första världskriget delade han ut ransoner av kött till byborna under överinseende av livsmedelsnämnden. Nu ägs huset av Hans och Gunilla Sellberg. En plåtslagerfirma, omvandlades så småningom till en verkstad för konstsmide och konsthantverk och kallas i dag för "Galleri Selle". "Globen" i vägkorset vid Bjärreds norra infart är ett verk av Hans Sellberg.

6. Hantverkshuset

Lödösnäsavägen var en viktig sidoväg till bygatan och ledde ned till Lödösnäs gård förbi Domejdeja mosse. Redan för hundra år sedan kantades den av hus på tomter av olika storlek. I många av dessa hus bodde olika hantverkare som skomakare, snickare och skräddare. Vägen kallades då för "Hantverkaregatan". Det fanns också ett bageri med litet café. Längre västerut låg trädgårdsmästerier. I det gamla huset på Lödösnäsavägen 1 fanns tills för några år sedan en skicklig konservator.

7. Domejdeja mosse

Platsen finns närmare beskriven i Grön slinga genom norra Bjärred. Domejdeja mosse är ett stort fågelrikt björkkärrområde med vattensamlingar. Tidigare fanns en liten sjö omgiven av buskage och örtrika slätter- och betesmarker. Nästan allt har vuxit igen utom en liten äng som slås årligen. Just här där Borgebyslin passerar genom området är marken torrare och planterad med tall. Domejdeja mosse i sin helhet är skyddad som naturreservat.

8. Tabor

På Anders Möllares väg 10 ligger i dag en modern villa. Här fanns fram till 1986 kyrkan Tabor som drevs av missionsförsamlingen i Borgeby och Flädie. Kyrkan invigdes 1912 och drevs med hjälp av gåvor och frivilliga insatser. Den blev en viktig samlingspunkt för många i byn med gudstjänster, söndagsskola och auktioner. Förhållandena var enkla med ved- och koleddad värmeugn, utedass och vatten på gården. Kyrkan med sin vaktmästarebostad moderniserades på 1970-talet men lades ned 1986.

9. Affären

Huset byggdes 1870 som bostad men användes även som bageri i olika omgångar. Där kunde man också handla vissa specierier. 1927 köpte Oscar Hansson huset och bildade en filial till speceriaffären i Löddeköpinge. Man handlade också med spannmål, kol, koks och trävaror. Så småningom omvandlades verksamheten till en ICA-affär som drevs fram till slutet av 1970-talet, då huset först blev advokatkontor och senare privatbostad.

Framför huset står en rad träd. Det är plataner, som utmärks av ljus grönska, markerade runda frukter på långa skaft samt att barken successivt byts ut och flagar av. Trädet, som finns i många parker och planteringar härstammar från två arter, en från Nordamerika och en annan från Medelhavsområdet. En av världens äldsta plataner finns på Kos i Grekland. I dess skugga lär Hippokrates ha hållit de allra första föreläsningarna i medicin.

10. Smedjan

Där man i dag finner två moderna villor på Anders Möllares väg 2 låg tidigare ett mindre bostadshus från 1880 med några omgivande byggnader. Här flyttade smedmästare Lars Emil Hansson in 1918 med sin smedja som tidigare legat vid Borgeby slott. Han hjälpte lantbrukarna i omgivningen med att sko hästar, laga deras vagnar och efterhand deras olika maskiner. Sonen tog senare över verksamheten, men den lades ned i slutet av 1960-talet och husen revs.

11. Anders Möllare

På ett öppet fält strax söder om nuvarande Anders Möllares väg där en gata tar av mot söder låg tidigare en mölla. Det var en sk stubbamölla som ursprungligen byggts utanför Malmö 1788 och som flyttats till platsen 1875. Möllan med tillhörande boningshus och svinstall köptes 1890 av Anders Jönsson. Han var en originell man med mycket växlande humör och som bjöd sina kunder på en sup medan de väntade på malningen. Efter Anders Jönssons död 1919 revs möllan någon gång under 1920-talet.

12. Rutsborgsskolan

Skolan är uppförd i etapper med början 1978. Från början fanns bara förskola och mellanstadium, men efter utbyggnad 2007 tillkom en ny byggnad för högstadium som byggdes ihop med den gamla. Mellan enheterna finns utrymmen för administration, bibliotek mm. På planen framför huvudingången står en fem meter hög skulptur, "Fjäderpennan" utförd av Hans "Selle" Sellberg 2008.

13. Lövridå

Längs markvägen mellan Rutsborgsskolan och Tegelbruksvägen finns en låg jordvall med träd och buskar. På motsatta sidan från markvägen finns en mindre trädunge med en liten damm. Närmast skolan står ett antal pilar som någon gång har varit nedskurna men som nu fått växa till full höjd. På vallen har man planterat vresros, annars vanliga längs havsstränder. Träd- och buskarterna längs

